

2. PEATÜKK **RISTSED**

Samal hommikul, 3. septembril 1944

Mons, Belgia

Pärast eelmise öö pingelist patiseisu läksid tankid liikvele.

Ühe- või kahekaupa, tõusvat päikest selja taha jättes, veeres mitu Shermanite kompaniid läbi Monsi ümbruskonna, et diviisi haaret pikendada ja vaenlast üha kitsamasse piiramisrõngasse suruda.

Iga külatee, iga rada tuli tõkestada ja see tähendas, et ka E-kompanii pidi täna tegutsema tankhaaval ja meeskonnad igaüks omaette võitlema.

Paul oli kaitseprillid pähe pannud ja sõitis, pea ja õlad torniluugist väljas, nii et jakk tuules laperdas. Tema all õõtsus 33tonnine tank, mis kolmekümnekilomeetrise tunni kiirusega uduste põldude vahelisel maanteel ülesmäge veeres.

Kogu masin tundus elavat. Kõik vibreeris: torni külgedel ripuvad kiivrid ja õlakotid, 30kaliibriline alusel kuulipilduja, igasse vabasse kohta kinnitatud varu-roomikulülid ja rattad. Käiguvahetusel näis tank köhatavat. Tema jõuallikaks oli üheksasilindriline radiaal mootor, mida pärast ööseks seismajätmist tuli käsitsi käima vända.

See Sherman oli nn 75, mis viitas 75millimeetrisele kahuri kaliibrile, kuid Clarence'i meeskond oli tankile ka nime andnud – Eagle (Kotkas) – ja keegi oli kerele kotkapea maalinud. Äratundmise hõlbustamiseks algas iga E-kompanii tanki nimi E-tähega.

Paul tõstis binokli silme ette ja uuris maastikku. Tank suundus puudega ääristatud seljandiku poole, kust nad eelmisel ööl kära olid kuulnud.

Ükshaaval kadusid naabertankid silmist. Nad sukeldusid metsatukkadesse või lipsasid ümber põllulappide ja suunasid kahurid vastase poole.

Clarence ja teised meeskonnaliikmed arvasid, et neid ümbritseb endiselt võimas väekoondis, kuid Paul nägi, et tema tank on üksi. Iga õotsuv puu ja vilksatav vari tähendas nüüd hädaohtu.

Paul jätkas oma kursil. Käsk oli asuda tõkestuspositsioonile puudega piiratud seljandikul, kust Saksa tankid olid eelmisel ööl tulnud.

Tema meeskond polnud ainus, kes pidi närvesööva kohtumise üle elama. Ühes ameeriklaste laagris oli väsinud sõjaväepolitseinik Pantri teelt kõrvale Shermanite parkimispaika juhatanud. Sakslased taipasid oma eksitust ja ronisid välja, käed üleval.

Samal ajal kui tank seljandiku poole veeres, pinnis Clarence sisetelefonis Pauli.

„Oled sa päris kindel?“ küsis ta taas sihturiistmel õotsudes.

Paul jäi oma sõnade juurde. „Ära muretse, nad lasksid kõik jalga.“

Paul kinnitas Clarence'ile, et Panzer IV meeskond pääses terve nahaga, kuid Clarence kahtlustas, et Paul püüdis teda kaitsta. Seda oli ta varemgi teinud.

Nii juhtus viimasel puhkusel, enne kui nende üksus 1934. aasta septembris Euroopasse saadeti. Clarence oli Readingi linnas Pennsylvanias tüdrukuga pargis kohtamas ja tundis tema seltskonnast niisugust rõõmu, et jäi baasi viivast bussist maha. Selleks ajaks, kui ta pöidlaküüdiga päralt jõudis, oli omavoliline lahkumine kirjas.

Kui E-kompanii Inglismaale Codfordi külasse jõudis, sai Clarence karistuse kätte. Pärast õhtusööki tuli tal kateloki juurde kuuluva noaga kompanii kolme kaarhalli ümber rohtu lõigata. Ta haaras peotäie rohtu, nüsis selle läbi ja võttis järgmise käsile, igal õhtul kella seitsmest kuni üheteistkümmeni.

Paulil polnud tahtmist kohalikku kõrtsi minna või linnalooga Londonisse sõita; nii istus ta kaarhalli seina ääres ja oli Clarence'ile seltsiks. Kolme kuuga jõudsid nad üksjagu juttu ajada. Clarence sai teada, et Pauli

isa oli Georgia Southern Railroadi vedurijuht ja ta ema oli puhastverd tšerokii indiaanlane, kes oli võtnud vastu ristiusu.

Kui Paul oli kuuendas klassis, suri isa ning tal tuli ema ja õe ülalpidamiseks koolist lahkuda ja müüjana tööle asuda. Poe omanikku hämmastas tema matemaatiline taip ja peagi sai Paul raamatupidajaks.

Mõnele E-kompanii mehele tegi Clarence'i karistus nalja ning nad hakkasid halli taga rohu peal kusel käima. Paul kutsus nad kokku.

„Kemmergus käimine eristab meid loomadest,“ ütles ta.

Rohkem sellest juttu ei tulnud.

Kui raske tanki esiosa seljandiku harjale jõudes teelt lahti kerkis, paistis Clarence'i periskoobist üksnes taevas.

Seda, mis teisele poole jäi, ta näha ei saanudki.

Kui tank ettepoole vajus, tabas kahuritoru raksatav hoop, sähvatas sädemeid. Clarence pörkas periskoobi juurest tagasi. *Me saime pihta!* Terasseinte vahel kaikus kõmatus nagu gongilöökk.

Paul kukutas end torni ja röögatas juhile, et see tagasikäigu annaks. Käigukast kriginis, tank kaldus tahapoole ja veeres tagurpidi künkast alla. Jalamile jõudnud, laskis Paul juhil tanki puudega ääristatud süvendteele tagurdada, nii et ainult torn näha jäi.

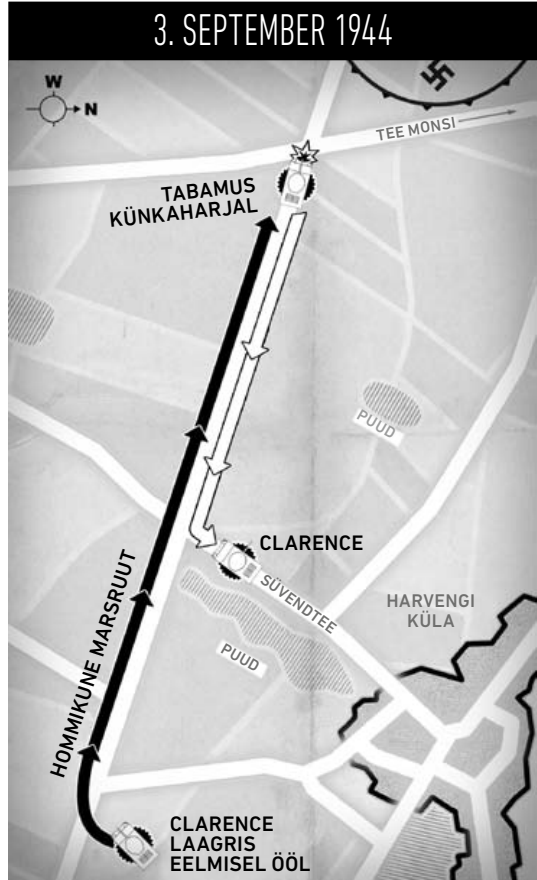
Paul ja Clarence ronisid välja vigastusi üle vaatama. Torni lael seismise ajal tarretas nad paigale selgest sinitaevast kostev kõuemürin.

Lähedal kungaste taga käis lahing. Taevasse tõusis suitsu ja P-47 pommitushävitajad kihutasid üle pea, kaugel teedesõlme poole, kus Saksa sõidukid olid luurajate sõnul „võrratu liiklusummiku“ moodustanud.

Clarence silmitses murelikult kahurirauda. Mürsk oli seda külje pealt tabanud ja metalli vao tekitanud, enne kui kõrvale põrgates üle torni lendas. Paar tolli paremale ja tabamus oleks tulnud otse tema sihikuavasse ning ta ühe ropsuga tapnud. Tõenäoliselt olid nad tankitörjekahuri sihikule sattunud – vaenlase tank oleks kindlasti manööverdanud, et teist korda tulistada.

Clarence andis halvad uudised Paulile edasi. Kahuri rauaõõs oli tõenäoliselt mõlkinis, tulistamise ajal kiiluks mürsk kinni ning püssirohugaasid paiskuksid tagasi torni ja tapaksid kogu meeskonna.

See otsustas asja. Tulistada oli lihtsalt liiga riskantne.

Torni kaitsvate seinte vahel tagasi, kandis Paul olukorrast E-kompanii staabile ette ja palus luba taandumiseks. Teisest otsast teatas närviline hääl, et sakslased ründavad laial rindel ja otsivad arvatavasti läbimurdevõimalust. Asi oli nii tõsine, et isegi staabikirjutajad ja voorisõdurid saadeti lahingusse.

Käsk oli kindel: „Jääge oma kohale.“ Paul palus toetust, nii palju, kui oleks võimalik.

Raadioside edastati alati kogu tankis, et meeskond oleks olukorrast teadlik; seetõttu ei jäänud kellelegi kahtlust, et olukord on tõepoolest

meeleheitlik. Clarence palus laaduril tuua lisamoona paariskuulipilduja jaoks – .30kaliibriline kuulipilduja asus laaduri poole peal, kus selle raud kahurikilbi kõrvalt välja ulatus ja kahuriga samas suunas tulistas. Kuulipildujast tulistamiseks oli Clarence'i jalatoel eraldi päästik, kahuripäästikust vasakul.

Paul andis ülesanded kätte. Tema ise ja Clarence pidid katma puid täis seljandikku, samal ajal kui alumine laskur turvab oma esisoomusest välja ulatuva .30kaliibrilise kuulipildujaga tanki esikülge. Juhil tuli mootor käimas hoida.

Paul ronis luugist välja ja pööras laele monteeritud kuulipildujat.

Kõik tema ümber hakkas liikuma, sest torn pöördus paremale ja peatus siis, kui oli küljele suunatud. Kahur ja paariskuulipilduja kerkisid nõlvaku poole.

Poolavatud luugikaante vahelt sihtis Paul relvaga välja.

Umbes kahesaja meetri kaugusel ilmusid seljandiku harjale inimeste siluetid.

Kümmekond sõdurit laskus ettevaatlikult laugest nõlvast alla ja nende taha ilmus uusi mehi. Nad hargnesid ning jõudsid siksakis rühmadena põllule. Kokku oli neid sadakond, Saksa välihallis vormis, osa rohelistes maskeerimisjakkides. Päike valgustas nende nägusid.

Torn liigatas Pauli all; Clarence võttis vastased samuti sihikule.

Nüüd olid vaenlased küllalt ligidal.

Paul vajutas päästikule ja suudmest sähvatas tuli. Ta suunas kuulipildujat küljelt küljele ning ähmaseks muutunud lukk sülgas padrunikesti. Clarence'i paariskuulipilduja lisas oma kõrvulukustava tärina ning Pauli vaatevälja kerkis suitsu.

Sakslasi langes kui loogu – paljud said surma või raskesti haavata. Teised otsisid madalatest kraavidest varju. Mõni tulistas vastu ja Paul kuulis mööda lendavate kuulide plaksatusi.

Tankis surus Clarence silma kolmekordse suurendusega teleskoop-sihiku vastu. Nüüd tuli tappa või ise tapetud saada – vaenlased või tema pere. Clarence'i jalg laskus päästikule, kuulipilduja tärises ning seejärel pööras ta käepidet, elektrimootor undas ja torn pööras sihikuristi järgmise märgi poole.

Püssilukku tagasi tõmbav sakslane. Mikrofoni kisendav ohvitser. Põgenev sõdur. Clarence'i jalg vajutas taas päästikut. Kõik toimus nii kiiresti, et polnud aega vahet teha.

Peaaegu sama kiiresti, kui nad ilmunud olid, tõmbusid vastased tagasi. „Tuli seis!“ hüüdis Paul.

Clarence kergitas jala päästikult ja tõmbas hinge. Paul vaatles tornist hävitustööd. Nõlval vedeles tosinkond surnukeha ja ellujäänud lonkasid haavatuid kaasa vedades minema. Vaenlaste rünnak tundus koordineerimatu, meeleheitlik ja sihitu. Nüüd oli see möödas. Vähemasti lootis nõnda Clarence.

Poole tunni pärast kostis Shermani tagant mootorimürinat.

Tanki tahta veeres USA poolroomikveok M3 ja selle kannul M8 Greyhound, 37 mm kahuriga relvastatud luuresoomusauto. Soomusveokist hüppas maha jalaväelaste jagu ning asus positsioonidele. Nemad moodustasid diviisi jalaväekomponendi, sõites sageli lahingusse tankide soomusel või soomusveokites. Pauli kutsutud abivägi oli kohal.

Greyhoundi pealt lahtises tornis seisis kuulipilduja taga seersant.

Paul tahtis just abiväele olukorda selgitada, kui seljandiku poolt kõlas hulk plaksatusi, nagu avaksid sakslased šampanjapudeleid.

Süvendteel kõlasid hüüded: „Miinipildujad!“ Jalaväelased otsisid varju. Paul lajatas tornisolijate kaitseks luugi kinni. Clarence kuulis oma istmelt, kuidas miinid vuhinal langesid. Plahvatuste lööklained ja killud pörutasid vastu tanki teraskeret. See oli sakslaste vastus Shermanile, mis nende koduteed tõkestas.

Läbi miiniplahvatuste mürtsude kostsid verd tarretavad karjed. Õudsed hääled olid läbi tankitorni luugipragude kuulda. Clarence niheles istmel ning oleks tahtnud kõrvad kinni toppida ja pea käte vahele peita. Väljas oli juhtunud midagi kohutavat. Miiniplahvatused jätkusid ja karjetest sai ebainimlik ulgumine.

Kellegi käsi haaras Clarence'il õlast. „Clarence, sina jääd ülemaks!“

Clarence pöördus ja nägi, et Paul tõmbas tankistikiivri asemel pähe teraskiivri. Ta oli otsustanud välja minna.

Paul haaras Thompsoni püstolkuulipilduja ja avas luugi. Tanki täitis kurdistav lahingumüra.

Clarence hüppas istmelt üles ja kahmas Paulil jalast, püüdes teda kõigest väest midagi pöörast ette võtmast takistada. Ühegi võõra elu polnud enda oma ohverdamist väärt.

„Me peame neid aitama!“ käratas Paul ja rapsas end Clarence'i haardest vabaks.

Clarence pistis pea tornist välja ja nägi, kuidas Paul läbi tumedate suitsukeeriste karjete poole tormas.

Greyhound oli saanud otsetabamuse torni pihta ja seal sees polnud keegi tervelt pääsenud.

Taevas kõlas vilin ja uus miinirahke langes neile kaela.

Clarence röögatas: „Tagasi tanki, Paul!“ Paul aga sööstis selja taha vaatamata läbi suitsuhämu, olles otsustanud päästa nii palju elusid, kui suudab.

Teed tabas tume vilksatus, millele järgnesid oranž tulesähvatus ja suitsupahvaku lööklaine. Tee veeres välgatas veel üks oranž plahvatus ja kolmaski. Clarence kummardus plahvatuslainete eest varju; need olid nii jõulised, et pühkisid teeäärsetelt puudelt lehed minema. Tapiilus üle luugiääre. Paul oli peaaegu soomusauto juurde jõudnud, kui temast paremal lõhkes miin. Plahvatus tõstis ta maast lahti ja paiskas küljetsi läbi suitsu. Clarence'il läksid seda nähes põlved nõrgaks ja ta vajus tagasi tankitorni.

Miinipildujad jäid varsti vait. Clarence tõusis püsti ja hakkas paaniliselt pilguga sõpra otsima.

Plahvatus oli Pauli peaaegu pea alaspidi teenõlvale paisanud. Ta käsivars oli kildudest lõhutud ning parem jalg altpoolt põlve otsast rebitud.

Clarence pörnitses teda õudusest haaratuna.

See pole ometi võimalik.

Ta kobas mikrofoni järele, võttis kogeledes ühendust kompanii staabi- ja palus, et nad saadaksid vabu sanitarid.

Veel enne, kui Clarence jõudis Paulile appi minna, kõlas püssipauk. Siis löid ka teised püssid kaasa, nii et lasuragin kõlas nagu ilutulestik. Jalaväelaste marutuli oli suunatud uute siluettide pihta, mis hulganisti künka- harjale ilmusid. Halvemal hetke poleks osanud ette kujutada. Sakslased ründasid taas ja suurte jõududega.

Kõrvaklappidest kostvatest häältest taipas Clarence, et meeskond oli segadusse sattunud ja teised tahtsid minema sõita. Tema oli meeskonna vanem; ülejäänud tahtsid teada, mida nad tegema peaksid.

Clarence tajus, et teda haaras tunne, millele ta vaevalt oskas nime anda. Ta heitis pilgu Pauli poole. Sõber lamas endiselt liikumatult.

Clarence laskus tagasi sihturikohale ja ütles meeskonnale: „Me ei lähe siit kuhugi.“

Ta pööras torni vastase poole.

Sakslased tungisid peale oskuslikult, viskudes iga mõne meetri järel maha, sööstes siis edasi ja otsides taas varju. Clarence'i jalg surus päästikule. Paariskuulipilduja tärses ja aitas tal viha välja valada, saates kuule märgi pihta, iga viies leekkuul.

Juhendis oli öeldud, et tulistada tuleks lühikeste valangutega, kuid Clarence reageeris vaistlikult laaduri kombel. Ta suunas vaenlaste pihta pika kuulijoa. Siluette oli nii palju, et ta seisis lausa päästikupedaalil püsti.

Kuulipilduja neelas ühe lindi teise järel ja laadur jõudis neid vaevu ette anda. Kui Clarence viimaks jala päästikult võttis, ei tahtnud relv enam vait jääda ja tulistas iga paari sekundi järel. Ta oli lasknud sel üle kuumeneda ja hõõguvat vintrauast õhkuv kuumus pani padrunid plahvatama.

„Pööra lint ringi!“ hüüdis Clarence laadurile. Too pööras padrunid lindis ringi ja sundis kuulipilduja käsitsi vaikima.

Clarence nõudis karjudes rauavahetust. Laaduril olid asbestist kindad, mille abil vintraud lahti kruvida – see nõudis aga aega. Ja ründav vaenlane ei tahtnud seda aega neile anda.

Clarence ronis komandöri luugist välja ja pööras tornilaele monteeritud kuulipilduja vastase poole.

Nüüdseks olid sakslased poole nõlva peale jõudnud ja hästi näha. Clarence'i silme ees vilksatasid maskeerimislaikudega pluusid, kiivreid kattev võrk ja hirmust pingul või käsklusi karjuvad näod.

Ta haaras kahe käega pidemest ja avas taas tule, sedapuhku lühemate valangutega.

Sakslasi langes. Clarence'i kuulid löid mulda üles ja lendasid meestest läbi. Võimatu oli öelda, kes pihta sai ja kes varju otsis.

Kuulipilduja pani aluse kindlas rütmis rappuma. Padrunilint vajus üha madalamale, kuni moonakast tühjaks sai ja vaikivast relvast suitsu tõusis.

Clarence haaras mikrofoni järele. Ta vajab paariskuulipildujat, kuid laadur vastas, et tarvis on rohkem aega.

Sakslased kasutasid pausi ära ja avasid vastutule. Kuulid kõlksusid vastu tanki ja lendasid vurinal üle pea, sundides Clarence'it luugiavas madalamale küürutama.

Tema tähelepanu kõitsid hirmunud hääled. Kaks noort jalaväelast lamas tanki taga, samal ajal kui kuulid üle süvendtee vuhisesid. Nad palusid luba tanki alla varju pageda.

„Las käia,“ ütles Clarence, kuid lisas hoiatuse: „Kui kuulete, et mootor tuure võtab, kaduge sealt kohemaid!“

Sõdurid libisesid tanki alla.

Sakslased olid taas jalul ja tormasid rünnakule. Kui nad tanki poole ruttasid, andis laadur endast telefonis teada. Paariskuulipilduja oli laskevalmis. Clarence ronis tagasi sihturikohale ning surus silmad vastu periskoopi. Vaenlased olid üha lähemal, seitsekümmend meetrit, siis viiskümmend viis, nelikümmend viis ...

Clarence kuulis enda alt hääli. Mingil imekombel kostsid need üle tühikäigul mootori pörina ja püssiragina tankikeresse ära. Need olid tanki kõhu all olevad noored jalaväelased, kes töötasid Jumalale kes teab mida, kui too nad ainult päästaks.

Clarence vajutas ägedasti päästikule ja mattis palved lasuraginasse.

Pöld tanki ees nägi välja nagu surnuaed.

Hommikust oli saanud pärastlõuna ja lahingu põrgumüra hakkas vaibuma.

Nõlvak oli seljandiku harjani sakslaste langenuid täis. Liikumatus hallide ja roheliste tompude seast tulid ellujäänud alla end vangi andma, suutes suurivaevu vältida langenud kaaslastele astumist.

„Te, ameeriklased, ei taha sõdida,“ ütles üks vangidest. „Te tahate meid lihtsalt maha tappa.“

Samasugused stseenid kordusid kõikjal Monsi ümbruses.

„Saksa sõdurid jooksid 3. diviisi teetõketesse, nagu tõmbaks neid linna poole surmatoov magnet,“ kirjutati diviisi kroonikas. „Tankidel ja tankitõrjeliikuritel oli lühikest aega rikkalikku lõikust ja nad tulistasid nii ägedasti, et kahurirauad suitsesid.“

Ameeriklaste võit oli täielik.

1. jalaväediviis, Suur Punane Üks, tuli 3. soomusdiviisi alustatud lõpule viima ja 30 000 sakslasest, kes Monsi alla tulid, lahkus 27 000 vangidena, nende seas kolm kindralit ja üks lihtmadrus, kes oli põidlaküüdiga Lääne-Prantsusmaal olevast sadamast sinnamaale jõudnud.

„Tõenäoliselt pole veel kunagi sõdade ajaloos nii suurt väge nii kiiresti puruks löödud,“ järeltas 3. soomusdiviisi kroonika.

Tornipõrandat kattev padrunikestade kiht muutis jalgealuse libedaks, kui Clarence ennast pooleldi komandöri luugist välja upitas ja süvendteed silmitses.

Abivägi oli uute jalaväelastena kohal, kuid nüüd oli juba hilja. Pauli elutu keha lamas sanitaride jalge ees. Clarence palus hääletult, et sõber kõhataks, silmad avaks või mis tahes muud elumärki ilmutaks.

See aeg oli aga möödas.

Sanitarid pakkisid oma asjad kokku, et edasi minna. „Kas me võime ta kaasa võtta?“ küsis Clarence tornist ebakindla häälega.

Meedikud tundsid talle kaasa. „Matusekomando on varsti kohal.“

Neid sõnu kuuldes surus Clarence näo vastu varrukate. Pauli surnukeha, surnud sakslasi täis nõlvak. Ta vajus tagasi torni ja tõmbas luugikaaned kinni.

Sherman paiskas uratades õhku suitsupahvaku ja veeres süvendteelt välja, tagasi laagri poole.

Sees tõmbus Clarence komandörikohal kägarasse ja nuttis. Eelmisel ööl olid tema ja Paul kahekesi termosest külma kohvi rüübanud. Ja nüüd oli Paul surnud. Vähem kui ööpäevaga. Löögirusika tankistile aga oli see siiski lihtsalt järjekordne päev eesliinidiviisis, mis kaotas lahingus langenutena rohkem mehi kui 82. või 101. õhuhessantdiviis ja rohkem tanke kui ükski teine Ameerika Ühendriikide üksus Teises maailmasõjas.

Ja Saksamaani oli veel pikk tee.